

viatur, multaq. deuoret solida sine ulla dissectu. Verum in hoc non imitabitur, quod *Leo* postea biduo aut triduo in ediam ferre potest. Quia nimirum ventrem prius vltra satietatem etiam inferciuit, & quia intestina eius gyris conuoluntur, in quibus diutiùs alimenta moram facere consueuerunt.

An igitur animalculum hoc *Chamaleo* veteribus nostris non iusta absque ratione aliqua dictus fuit, quasi paruus, pumilus & *humilis leo*. Veluti herbas quasdam *chamæcyparissum*, *chamædryn*, & *chamæpityn* dicimus, ab arboribus, quas vel folijs, vel odore æmulantur, à *Cyparisso*, *Quercu* & *Pinu*. Volunt autem sic appellatum aliqui *paruum leonem*, quod capite leonem æmuletur, quod tamen

Cur chamæleo hac be fiola vocetur.

Alij à capite, alij à cauda, alij à rapina dixerunt paruum leonem.

Scrupuli si prapropria aliqua solutio.

Adhuc recenciores non desunt qui hoc animal solo aere viuere putant.

Alij scriptores credentes Chamæleontem vel ex aere solo viuere, vel ex vapido etiam orere.

Vel ex solaribus quoque radijs.

Aristoteli haud placuerit, cum dicat huius rostrum esse *simile porcariæ simillimum*. Alij vt *Gelnerus*, à cauda deriuant nomen. *Cauda sanè animalis huius leonidæ*, ait, quodammodo representat. *Liceto* magis placet ita dictum à rapina & venatione, quam in alia animalcula exercet. Annotat enim ex alijs *Dalechampsius* in cap. 34. lib. 8. *Plinij*, Quamuis famem multos *Chamaleo* menses toleret, lingua tamen sesquialpalmum minorè longè exserta, ac vibrata, mucos. oblitâ, *lobustias*, *formicas*, *muscas*, *scarabeos* & alia insecta, quibus velscitari, eum corripere, retinere, & ad se adducere. Hæc si quis *Aristoteli* aliquo modo suffragari posse crediderit, me minimè repugnantem, vt communis Præceptoris semper dicta & facta ueri valeam, habebit.

Et tamen adeò *Plinij* aliorumq. opinio, qui solo aere viuere *Chamaleontes* sibi persuaserunt, præualuit, vt qui nunc etiam diligentissimè orientalium nationum, & animalium mores descripserunt, & loca eadem ipsa adierunt, ab ea dimoueri nondum potuerint. Notat *Pigafetta* in *Regni Congiani* descriptione, & quidem in *Bamba*, quæ ex eiusdem regni sex prouincijs principalior est, ibi reperiri *Chamaleontes* quoque, qui habitent in altissimarum rupium cacuminibus. Non autem nutrirî vt reliqua animalia herbis, aut alijs fructibus è terrâ nascentibus, sed solo aere sustentari.

Linschotanus quoque, in quarta *India orientalis* parte cap. 1. hæc habet: *Chamaleonum*, quos solo aere viuere sanè fertur, ibi numerus frequens est, qui tamen innocui, & nullis insectis oberrant. Miror magis *Bernardinum Paludanum* in annotationibus suis ad hunc locum, hæc adiunxisse. Solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aëris & roris vapidi alimento vitur. Ad eò difficile est, magnis quoque viris, qui iurarunt in verba magistrorum, veteribus in manifesta etiam re falsis obloqui, vt hoc tentantes aduersus quodammodo stimulum calcitrare sibi videantur. Et *Paludanum* fugisse, quod *Chamaleontes muscas* saltem venarentur, easq. deuorarent, vix credideram, virum in animalium & plantarum historia versatissimum, qui que apud *Enkhusanos* suos, animalium, aliarumq. rerum omnium *Indicarum*, tam orientalium quàm occidentalium, penum habuit instructissimam: quorum omnium catalogum ad illustriss. *Cardinalis Barberinum*, transmissum nuper cum voluptate perlegi.

Ioannes Leo præterea, in 9. sua *Aphrica* parte, etiam ex radijs solaribus nutrirî hoc animal scripsit. Ex hoc scriptore *Scaliger* in sine *Exercitationis* suæ centesimæ nonagesimæ sextæ, quæ habet, & quomodo præcipue *Chamaleon* ex ore, filo saluæ transmissio in caput venenati serpentis, hunc occidat,

omnia

omnia transcripsit. Qui amplius quid de hoc nosse cupit, Tomum primum nauigationum *Ramusij* adeat, & Relationem *Andree Corsali* *Florentini* consulat, in qua *Sucotram Insulam* & *Chamaleontem* bene describit, deq. coloris variatione suo modo argumentatur.

Hucusque paruum leonem metaphoricum dedimus, quòd ob exiguam nempe similitudinem aliquam, ita *Chamaleo* vocatus fuerit, nunc verum autem paruum leonem describemus, quem longè magis *Chamaleonis* nomen mereri comperiemus. Huius, vii & plurimum aliorum animalium, atque plantarum Americanarum (quæ singula aliquando publici iuris faciam) descriptiones mihi lubens communicauit Reuerendus admodum P. Fr. *Bartholomeus de la Ygarza Hispanus*, ex Ordine S. *Dominici*, qui septennis in Americam delatus, ibi quadraginta annis ad montem illum argentiferum, toto terrarum orbe celeberrimum, & metalli huius fertilissimum, *Potosi* dictum, vixit, & operationum metallicarum exquisitissimam habet peritiã, cuius doctissimis colloquijs anno proximè elapso aliquot etiam mensibus, recreatus fui. Sunt autem hæc *F. Bartholomæi* verba.

Chamæleo hæcenus descripsit est parus leo metaphoricus.

F. Bartholomeus de Ygarza verum nobis paruum leonem Americani descripsit.

In montibus del *Cuzco* quadam species est leonum parvulorum. Quidam enim albi sunt & nigri, alij verò rubei, varijsq. distincti coloribus. Verumtamen in omnibus sunt leones verissimi, coronam in capite gestant, iubaq. è collo pendente decorantur. Vnguibus parvulis leoninis acuminatis sunt præditi. Ad iram non aliter, atque si magni essent leones, se quoque componunt & efferrantur. Generantur verò tantum in huiusmodi partibus, quæ montuosissimæ quidem sunt, sed in extremo tamen quasi gradu calidæ & humidæ. In quibus hæc de causa omne genus arborum, & animalium nociuorum, ac venenosorum procreatur. In hisq. tantummodo partibus del *Cuzco* istiusmodi leonuli, (vt sic dicam) reperiuntur, quos ego meis quoque oculis vidi. Tantopere hi ibi æstimantur & amantur, vt mulieres nobiles in pectore vel manicis eos deferant, quia frigoris inclementiam pertimescunt, quod vbi aliquo in excessu sentiunt, moriuntur. Qua de causa vsque ad Ciuitatem de *Lima*, quæ distat ab illa de *Cuzco* centum & quinquaginta leucis, deferri necdum potuerunt, propter loca frigidissima, per quæ necessario iter est habendum. Hinc factum est, quod ad manus Regis peruenire hæcenus non potuerint, qui sanè dignissimi essent, vt Regiæ suæ Maiestati præsentarentur.

Verba Fr. Bartholomæi. In Cuzco reperitur pulli admodum leones.

Gaudet humidis & calidis locis montuosis.

Frigore percussibile moriuntur.

Hucusque F. Bartholomeus.

Atque sic Deo gratiam suam conferente, optatum *Chamaleontis* etiam historie finem imposui. Hic Colophonis loco, de remedijs ex hoc desumptis aliquid annexere tempus moneret: sed dehortantur me & experimenterum ab ipso sumptorum defectus, & Græcæ vanitatis mendacia pro veris remedijs credita, quæ *Plinius* lib. 28. cap. omnia recensuit, vt ipse & lectores inde voluptatem potius, quàm vtilitatem caperent. Quis enim tam bardus est, vt credat *Chamaleontis* ipsius iecur combustum imbres & tonitrua eiere? Linguam viuenti exemptam ad vincendas lites, cor verò alligatum ad quartanas pollere? Dextram maxillam (quam scilicet non habet) contra formidines & pauores valere? Sed hæc, & alia, Lector abundè legit apud *Plinium*.

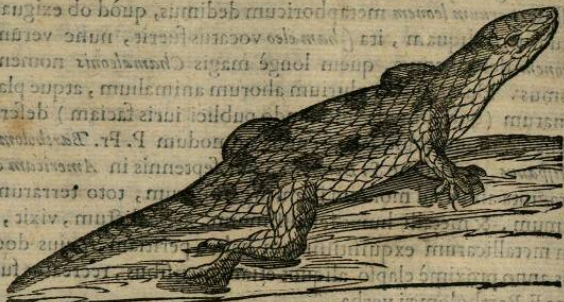
Finis historie de Chamæleonte. Cur de remedijs ex hoc de præcipue nihil dicamus.

Vanissima & vana dignitate, quæ Græci præcedens vendicant.

TECH-

TECHICHICOTL.

Stellio Nona Hispania.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO

Lacertorum genere quin sit hoc animal nulli ignotum esse potest figuram hanc intuenti. A maxilla inferiore per totam ventrem inferiorem carulei diluti valde est coloris, qui in parte crurum interna quoque emicat. A rostro superiore per tergum ad radicem caudæ, cum externa crurum parte, color viridis saturator, cum maculis utrobique plurimis caruleis se pulchre manifestat. Totum corpus est squamosum. Squamæ porro sunt diuersorum iam assignatorum quoque colorum. Pedes (qui in digitos quinque finduntur) diluti virides. Cauda cum rubro lutescit, quæ eandem cum toto corpore, excepto capite, dimensionem habet, & non paucis ex viridi saturatiore colore maculis ornatur. Oculus oblongus est, vt in lacerta, quod in alijs album, hic caruleum apparet albumen. Pupilla nigra, & orbita lutea est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Author petre veniam si forsan non commode facis hac animalia latinis nominibus donec.

Videtur alio quo modo Yguana quadrare, quæ F. Petrus de Aloayza descripsit.

Hic iterum quod initio horum quoque commentariorum feci, à beneuolò lectore meo, æquioris animi sui aura mihi imploranda est. Vt, si forsan in assignandis animalium Mexicanorum latinis nominibus hæsitem, id, quod ignarus sim idiomatis Mexicani potius, quam vt oscitantia mea, tribuat, rogitem.

Et cum lacerta hæc sit, atque venusto smaragdino simul colore decoretur, & similis in Yguana entefcat, dubitavi primum, an non huius nomine insignientia foret. Huius autem Yguana descriptionem exactam & historiam cum mihi iam supra laudatus quoque F. Petrus de Aloayza Americanus Limanus reliquit, subnectere huic eam placuit. Non sum tamen nescius Carolum Clusium quoque

quoque in Exoticis suis hoc ipsum animal ex Ouedo totidem latinis nobis verbis descripsisse, & ex suis aliqua quoque addidisse. Veruntamen, quia nostra historia vel cum illis variat, vel plura & minimè ignoranda continet, hanc nequam intactam relinquam, quæ sic habet

Yguana lacerta figura animal est aquaticæ & terrestræ, quod in Regno Mexicano, & præsertim in Terra Firma de Panama, in magna quantitate reperitur & in illis regionibus huiusmodi animalis carnis (quia dicunt piscem esse) diebus profusè omnibus vesci licet, etiam in Quadragesimali ieiunio. Generat hoc in ventre suo copiosam onorum multitudinem, quorum aliqua pipionum ouis sunt maiora, & aliqua minora, egregij saporis, sicuti sunt oua gallinarum.

Hoc animal ex fructibus & herbis terræ se sustentat, cursuq. aptum, velox ac pernix est, sed magis in ascendendo arbores valet. Est coloris viridis, & sub gutture ingluuiem ac veluti strumam habet, longa ipsi ac pinguis est cauda, in cuius sine fua acumine inuenire licet lapides Bezoares, sed hi non ita sunt albi, nec ita duri, vt in alijs animalibus Bezoar generantibus. Admirabilem hi vrinae vitijs medelam præstant. Calculos renum & vesicæ lapides exterminant, viscosumq. in vrinarum meatibus contentum, & harum exitum retardantem humorem dissoluunt.

Est hæc prætereà animalis huius proprietatis. Cum capitur, viginti etiam dierum spatio vix quicquam comedit, etiamsi ei cibus præbeatur. Contristatur tunc temporis maximè, & tamen licet neque bibat nec manducet, non moritur, quia (vt communis fert opinio) proprijs suis visceribus alitur, vitamq. propagat, hoc est suo ipsius hepate. Et ideo tam diu hoc aiunt viuere, quamdiu hepar perdurat, & euidenti comprobatur experientia esse, quod aliqua horum animalium, post occisionem sine hepate reperta fuerint, alia dimidia saltem habuerint, & alijs plus alijs minùs, ex eodem relictum fuerit, prout plures, paucioresq. dies à tempore capturæ eorum præterierint.

Lapis Bezoar istius animalis, quem dixi vilem esse ad vrinam, & ad tollendos lapides de renibus, aliasq. viscositates, quæ in his partibus procreantur, dissoluitur in vino, & melius in aqua quæ vocatur de Azabar, & cum est ieiunus infirmus, bibit eam, & statim sanus euadit. Ego non paucos habui ex istis lapidibus, sunt aliqui parui sicut Auellanae, alij magni veluti ova columbae, & omnes tam parui quam magni albi sunt coloris, qui facili negotio dissoluntur in aqua, & incolæ colligunt quamplurimos lapides paruos istius animalis, & ex ijs facta malsà componunt lapidem magnum Bezoar, quem adferunt, profuturum huiusmodi malis, ceu indubitata medelam. Vidi meis oculis huius medicinae efficaciam, nam plurimi accipientes eam, sanati fuerunt.

Atque hæc F. Petrus de Aloayza, qui Yguana suæ viridem adscribit colorem, qualis nostræ huic præsentis est lacerta. Scaliger tamen, nigrum corium Yguane assignat, aut maculis interstitium, & Higoanam appellat, malè Hyuanam ab aliquibus vocari innuens. Sub terra latet is, inquit, lacertus qui niger est, aliorum more lacertorum. Est capite cristato, serrato dorso, ad cristam usque. Pro delictissimo cibo, venalis est in mercatibus. Carolus Clusius lib. 5. Exoticorum, post lacertum Indicum, & lacertum peregrinum alium, etiam Yguanam (quam ipse tamen

R r r T uanam

F. Petri ab Aloayza verba.

Huius animalis carnes lapidiferae etiam in Quadragesima effertur. Vescitur herbis & fructibus. Gerit lapides Bezoar in cauda qui mirè præstant in affectibus vrinae.

Hoc animal capitur diu à cibus abstinet.

Aiunt se hepate esse viuere.

Hi lapides in vino precipue dissoluntur.

Scaliger & Clusius non viridè sed nigrum, fuscum, & cineritium colore Yguana tribuit, qui quædam

Tuanam nominat) & verbis & icona representat. Totacutis, atq; partim cinera... Nostri hoc animal non videtur esse Yguana...

Nostri hoc animal non videtur esse Yguana...

Cur auctor hunc lacertum vocaverit stellionem...

Quomodo stellio a lacerto quid differens...

Aliqui dicunt stellionem esse viridem...

Videtur Ponzetum per stellionem intelligere vulgo dictam Tarantolam...

caput 9. Dioscoridis libri secundi, vbi Septa describitur, haec autem ipsius verba sunt. Verum minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro...

Probat magis virides lacertos non esse stelliones.

Sed illos potius quos Terrantolam vel Tarantolam vocant...

Hoc est, ab aluearijs, ne apes deprædentur. Concludit demum, non aptius vllis lacertis stellionum nomen & proprietates convenire...

At suffire thymo, cerasq; recidere inanes Quis dubitet? nam saepe fauos ignotus adedit Stellio.

Scio quidem præter Plinium etiã 9. Hist. an. cap. r. Aristotelem hæc scripta reliquisse. Inter stellionem etiã & araneum bellum est, denorantur enim aranei a stellione.

In foribus laxos suspendit aranea casses. Sed vt ingenuè fatear, neque me Matthioli argumenta tantùm mouent, vt Tarantulas has nostras, stelliones veterum esse credã...

Matthioli argumenta hoc non convincunt & ipsemet quoque hæc sic...

Itali similes
valde Tarantulas hu-
iustmodi, &
quare.

Hoc interim negare non debeo, ubi Itali nostri Tarantulas in cubiculis suis, in quibus libenter, quando mari venustiores sunt, perambulant, conspexerint, horrore quasi percussi & timore affecti, quasi magni quid mali, ex ipsidem imineat illis, cum tamen sanatis quidam potius moris hic videatur, & magis ipsos coloris fecerit, atque deformitas, quam animalis ira & malignitas perterrefaciant.

Parum scimus
presertim quando
ex obsecris
veteri scilicet
pictis harol-
lari volumus.

Ecce iterum ad Democriti patrem redimus, demittimus hamum, piscarique spe nostra frustramur, & plerumque non nisi verba capimus, rixarum famelicita, & perpetua irritamenta conerueriam. Cum huicque nemo nobis ex veterum historijs legitimam demonstrare Stellionem poterit. Ut ita nec mirum propterea alicui videri debeat, si nos Noni orbis hunc lacertum nostrum, Sreblionis nomine in signuimus, quod eidem convenire ideo putavimus, quia maculis quam plurimis (quod Stellioni proprium esse voluit inter lacertos) interstinguit, & quia aliquo saltem Latino a nobis nomine donandus erat.

Causa etiam
ex Ouidio
afferretur cur
auctor hoc
animal stel-
lionem voca-
rit.

Hoc autem ut facerem, ingeniosissimi poeta Ouidij fabula, quam s. Metamorphos. de puero in Stellionem verso reliquit, me impulit, & quae vnicuique ferme ex tota antiquitate stellionis magnitudinem monstrat, & sufficit forsitan, ut credamus eam ipsam, quam paulo supra Terrantula, aut Tarantola nomine descripsimus, veterum Stellionem esse. Siquidem hic stellio fertur maculis plurimis depictus fuisse, & minor lacerta communi, quae semper parva est. Vtrumque in Tarantola nostra vulgo sic dicitur, elucescit signum. Cum itaque Ceres fessa labore in quarendam filiam a Plutoe rapta, siciret vehementer, & ab ancilla rustica potum peteret, haecq. potentiam paulo ante coacta praeberet, eamq. avidè illa biberet & abstante puero rideretur, Ceres irà percita in Stellionem illum commutavit. Libet autem, ut duriusculam hanc profanam orationem molliam, lenissimos & elegantissimos Nasonis versiculos hic interserere.

Fabula Coeris qua-
stiam Pro-
serpinam
querebat
inductur
ex Ouidio.

Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Constitit ante Deam, risitque, avidamq. vocavit.
Offensa est, neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido mista perfudit Diva potentia.
Combibit os maculas: & quae modo brachia gessit,
Crura gerit: cauda est mutatis addita membris.
Inq. brevem formam, ne sit vis magna nocendi
Contrahitur, parvaq. minor mensura, lacerta est.
Mirantem, stentemq. & tangere monstra parantem,
Fugit anum, latebramq. petit, aprumq. coloris.

Hic Adamus
Elshaimer
Germanus
nobilissimus
Romae pi-
ctor.

Nomen habet, varijs stellatus corpora guttis.
Vix partes hic meas, iudex etiam rogatus & arbiter, interposuero. Vter elegantius hanc nobis fabellam representaverit, Ovidius ne eloquentissimis versibus, an venustissima pictura sua Adamus Elshaimer Francosurdianus, frequentissimus olim domi meae hospes, qui eandem fabulam in tabella euprea selquithamam longa & vnam lata, tam solerti, graphica, docta & ingeniosa manu depinxit, & in aë postmodum incidi permisit, ut simile nunquam artu

picto

pictoria opus Romae visum fuerit, & ob id plus quam ducentis Philippicis diuenditum. Hic, ubi pusilla figura aliqua animata veluti, ac spirantes, caeq. vel sub obscura nocte adumbranda, vel solis in ortu, aut occasu propalanda, vel pluita, maris aestus, aut similis aliqua tempestas fingenda ac pingenda foret, pictoribus sui temporis palmam omnibus praeripiebat. In sylvarum & arborum amenitatibus, florum gratijs, rurum delitijs colore viuo representandis, ita Natura genium & ideam est assecutus, ut non coactancis modo suis, sed (hac in re praecipue) posteris quoque pictoribus oculos aperuerit, quod vel solus Paulus Bell. Belgae praestantissimus nuper Romae pictor docere potuit, qui Adami modulum postquam fuit secutus, his vltimis viginti vitae suae annis, ea in hoc genere picturae, (Baesi vocant Itali) opera nobis reliquit, quae plane aurea sunt, sed aëria illa (vix ita dicam) quae ante hos viginti annos, cum tamen tunc quoque fama floretet, mundo is ipse communicavit. Verum haec verba esse inquires. Quare ad ipsa te opera Adami contemplan da propoco, quorum aliquot, sed pauca, domi meae quoque conseruo. Nubimur Verumenimvero non deerunt, quibus convenientius longe facere, vilis fuisset, si Salamandram potius, quam Stellionem hoc animal indigitassem. Est enim Salamandra haud dissimile, quae Plinio scribente lib. 10. cap. 67. animal est lacerti figura, stellatum. Et Dioscoride lib. 2. cap. 54. ad stipulante lacerti genus & varium. Quale apprimè nostrum esse, Figura quoque quam Zoographi, Mathiolus praesertim, posuerunt, non multum refragatur. Ast quoniam Salamandra non magnum est animal, nec in molem insignem excrevit, quod in lacertis tamen alijs euenire solet, nec squamis vnquam operitur, veluti in Germania locis subterraneis non raro inuenta fuisse memini, & grande fati caput Salamandrae est, quod in nostra non apparet, ideo Stellionem libentius, quam Salamandram hoc nostrum appellauero. Color quoque reclamat, in Salamandra abominabilis niger & luteus, qui ambo in serpentibus reperti horrorem inuentibus incutiunt, viridis autem cum caeruleo in nostro mixtus magis longè est placidus.

Hic in par-
tulis figu-
ris ad vni
expresidit
parem via
habuit.

Posteros
suos picto-
res Paulum
Bell. praeci-
pue veru
modum ar-
bores pin-
gendi do-
cuit.

Rationes
cur hoc a-
nimal pos-
set Salam-
dra vocari.

Impugna-
tio earum
dem ratio-
num.

Errores ali-
quot, qui
in historia
Salamandrae
occurrunt.

An Salam-
dra ignem
extinguit,
& mulca
quaedam in
igne nasci-
tur, vt Ari-
stoteles vo-
luisse visus
est.

Quoniam igitur Salamandra mentionem quoque iniecimus, non abs re forsitan fuerit, errorum aliquot, quos apud duces nostros & athenianos animalium historicos, reperio; posteros admonere. Aristotelem ex horum numero eximam, qui Salamandram forsitan nunquam vidit, cum dicat lib. 5. cap. 29. Hist. animalium. Nonnulla corpora esse, quae igne non absumentur, Salamandra claro, ait, documento est, quae vix aiunt, ignem; inambulans per eum, extinguit. Hoc puto aequè forsitan verum est, atque alterum, quod eodem loci adiunxit, de muscis quibusdam maioribus, quas in fornacibus, inquit, ararijs Cyprijs nasci, esse per ignem innoxie saliant atque ambulent. Hae Mathiolus ridet, & si vera essent, inquit, Galenum quoque diligentissimum arariarum fornacum Cypri inquisitorem, harum aliquam facturum mentionem fuisse. Cui ego assentior, qui sciam quam energiam ignis habeat, ut omnia etiam metalla, excepto auro, necdum animalia destruat. Nisi tales fortassis muscas fuisse credibile fuit, quales nuper à Claudio Menetri Gallo antiquitatis, numismatum maxime, peritissimo confectas ex chalybe vidi. Has ubi operculo pyxidis cuiusdam, in

Rrr 3 qua

qua certo modo magnetis fractula quaedam disposuerat, imposuisset, haec ocyf-
sime, quasi volarent, ad locum ubi fractus magnetis occultatus fuerat, transcur-
rerunt. Sed & Dioscorides lib. 2. cap. 56. frustra creditum ait, ignibus non vni
Salamandram. Et Matthiolus facto periculo, breuiter eam ab igne combustam
vidit. Est enim ignis non aliter, ac tempus edax rerum. De hoc Plinius etiam
lib. 2. cap. 107. Quis est illa natura, inquit, quae voracitatem in toto mundo cuiusdis-
simam sine damno sui passu? Excedit profecto omnia miracula, vltam diem fuisse quo
non euicta, conflagrarent.

Tantum nihilominus potuit apud hunc siue Aristotelis autoritas, siue vulgi
persuasio, vt lib. 1. cap. 37. vt Pyraeas quoque admiserit. Gigni, ait, aliqua
Cathartarum natura elementum. Siquidem in Cypri erarijs fornacibus, ex medio
igni, maioris musca magnitudinis volat pennarum quadrupes, appellatur pyrasis, &
quibusdam pyrausta. Quamuis est in igne viuus, cum euasit longiore paulo volatu
emortitur. Nollem magnum illum philosophum, & Senecam meum, hunc ipsum
induisse errorem, quod huiusmodi naturalia quae rationum haec habet. Ignis qui om-
nia consumit, quaedam etiam creat, & quod videri non potest simile veri, sed tamen
verum est, animalia igne generantur.

Atqui ego malim hic ipsius Naturae essentij, & viuis rerum experientij ac-
quietere, quam plurimis Cathedralium decretis, absque vllis experimen-
tis, & reali ratione prolatis, fidem adhibere. Quod mecum etiam Cuiusdam
eius, cum scripsit.

Natae de flamma corpora nulla vides.

Verum ad Salamandram reuertamur. Plenum primò mirari licet claudican-
tem nec sibi ipsi contententem. Libro enim 10. cap. 67. Salamandra tantum
inquit, rigor inest, ut ignem tactu restinguat. Libro 29. verò cap. 4. hoc negat.
Ex ipsa, ait, Salamandra quae Magi tradunt contra incendia, quod ignes sola ani-
malium extinguat, si ferent vera, tam esset experta Roma. Sextius quoque apud
eundem probat, Venere quidem ab hac comesta accendi, sed ignem restin-
gui negat. Alterum est, quod Matthiolus Dioscoridis suo repugnare, & huius
mentem atque clarissima verba non satis capere stupeas planè. Hic enim
lib. 6. cap. 4. respondens aliquibus, vt ait, dubitationibus: Quomodo Diosco-
rides hoc in capite potuerit aduertere venenum Salamandrae, eadem probare au-
tidota, quae cantharidibus resistunt? cum Salamandrae venenum sit frigidum,
cantharides autem calidissimae & siccissimae existant. Conciliat hoc ipse, vt si-
bi persuadet, commodissime, & talibus verbis respondet. Quod vbi Dioscorides
Salamandrae cantharidum commendat medicamenta, de generalibus quae in vniuersum
sunt, dixit axi, intelligit, nempe vt quam cito fieri possit, venenum de ventriculo
& intestinis extrahatur, crebris vomitionibus, & clysmatis acrioribus: in cordisq. presi-
dium dentur, Theriaca, Mybridatum, aliaq. generosa antidota, quae pota cor ipsum à
venenatis omnibus tument. Siquidem in cantharidum capite, quod omnium primum
habeatur, generalis methodus Dioscoridi tradenda fuit, ne eadem per singula capita se-
pe frustra, & inepte repeterentur. Quare scite, cum ad cantharidum remedia legentes
reiecit, de generalibus tantum intelligit. Auicenna eandem Salamandram adhibet cu-

Mathio-
lus etiam
in hac expli-
canda Dios-
coridi sun-
aduectur.

Mathio-
lus etiam
in hac expli-
canda Dios-
coridi sun-
aduectur.

Mathio-
lus etiam
in hac expli-
canda Dios-
coridi sun-
aduectur.

rationem, quam opio, quod tam hoc, quam illa frigidissima sunt temperamento, pra-
ferat, ceteris, Theriacam, Mybridatum antidotum, resinam therebinthinam, styracem
urtica semen, & cupressi frondes. Haec debui necessario ex ipsis Matthioli com-
mentarijs transcribere, vt quam qualitatem (frigidam scilicet) is Salamandrae
adlerbat, proprijs verbis conuineatur. Iam velim autem Matthiolus confide-
rasset attentius, quae Dioscorides, quem ipse interpretandum, & explanandum
sumpsit, de calida aut frigida huius animalis intemperie libro 2. annotauerit.
Cuius haec sunt verba. Vini habet (Salamandra) erodentem, calfacentem, exulce-
rantem. Additur vt cantharis in medicamenta, quorum vis est exesse, & lepras abole-
re, similis modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata detractis pedi-
bus & capite in melle seruatur ad euidentem usum. Qui ex aperitissimis hisce Diosco-
ridis verbis, non colligit, calidissimam esse Salamandram, quemadmodum can-
tharis est, & non frigidissimam, veluti esse opium creditur, is aut oculis orbibus
est, aut quae videt, ac legit, haec negligit & intelligere haud cupit. Quid igitur
opus fuit, vt Matthiolus paraphrasi tam longa, & exultatione hac vteretur, no-
uoq. quodam modo explicaret, medicamenta cantharidibus debita, generaliter
tantum Salamandrae competere? At si mihi hariolari liceat, rem acu cer-
te tangere, & Matthiolus dubio omni procul, ex duobus capitibus per mortum
& adactum fuisse affirmare ausim, vt Salamandram frigidissimam esse sibi per-
suaderet. Primum ex ipsomet Dioscoride sumere potuit, quando Salamandrae ve-
nenum tale esse monuit, vt in homine id accipiente mentem & sermone praepedi-
ret, remorem etiam cuius corpore aut horrore quodam induceret. Sunt autem haec om-
nia perniciosi potius frigoris, quam caloris soboles, si Medicorum axiomatis
assentimur.

Alterum est clarissima Galeni autoritas, 3. de Simplicium facultat. cap. 6.
Dicant igitur si lubet, ait, papauer, mandragoram, cicutam, Salamandram esse calida.
Verum nemo id dicit, sed velut vno ore omnes frigida pronunciant. Nec est quod
mihi hic opponat aliquis, Galenum in subsequentibus verbis, non negare, etiam
calidam esse Salamandram, sic enim ait. Atqui animal est Salamandra, quod &
vultur, & crescit & mouetur, quae sanè calido in mistura vincente prouenire asserunt.
Hoc enim & non aliud vult hic dicere. In se quidem consideratam calidam
esse, cum frigus naturae opus non ingrediatur, & vita in calore consistat, ad ho-
minem verò collatam, frigidam: quippe quam frige facere strentuè possit. Idip-
sum ergo de cantharide asseruero, vt animal, hanc à calore aliquo vitæ munia
obire, ad hominem verò comparatam, cum hunc in excessu quodam caleface-
re valeat, calidissimam iudicari. E contra frigidissima homini fuerit Salaman-
dra si modo vera sunt, quae Galenus pro confesso posuit, cum hanc sociam fa-
cia t papaueri, cicutae, mandragorae frigidis per ipsum venenis, quod 3. de Tempe-
tamentis cap. 1. quoque tepetit & lactucam insuper adiungit.

Attamen vt huic, quod posteriore loco dictum fuit, primò respondeam. Responde-
nescio quomodo Matthiolus doctorem suum Dioscoridem, quem tantis euexit
laudibus, cuius singula ferè verba, singulis illustrare commentarijs voluit, à
cuius gloria & ipse immortalitatis sibi famam quasiuit, nescio inquam, qua
cum iam fronte posthabeat, ipsiq. discipulum Galeum praeponat? qui boni
quic-

Mathio-
lus indicat
Salamandra
esse frigidis-
simam.

Dioscori-
des contra,
stacuit ca-
lidissimam.

Ergo erat
opus vt
Matthiolus
nouo mo-
do Diosco-
ridem ex-
plicaret.

Author di-
uinarum vi-
detur, quo-
modo Mat-
thiolus de-
cepas fuce-
rit.

Secundo ex
auctoritate
Galeni.

Galenus di-
uero respe-
ctu Salama-
drae ait ca-
lidam, &
frigidam
esse.

Responde-
tur poste-
riori argu-
mento.

Galenus in
m. tempera
mentorum
gradus, ne
se praesu
mit.

Gentilis
Dys quibus
dam mix
tionis offi
cium tribuit.

Responde
tur primo
argumēto.

Quomodo
pro Plinio
responden
t.

Plinius qui
que Salam
andram
credidit ef
se frigida.

Videntur in
hinc etiam
calida esse
admittere.

Et probare
hanc idem
posse quod
catharides.

Lepida hi
storia quo
modo cath
arides ve
nerem mo
uone.

Quomodo
pro Plinio
responden
t.

Sed Diosco
rides & Ma
thiolus hoc
non per
mittunt.

quicquid in suis de medicamentorum simplicium libris collegit, ex *Dioscori*
di fontibus ferme totum hauit. Atque vitam intra limites *Galenus* se con
tinuisset, nec ad temperamentorum gradus, & graduum quoque diuisiones,
sive vt medicamentorum compositorum vocant, *maisones*, tam prope accedere
tentasset, in quibus assignandis tam secus, & audacter decernit, elementorum
miscelas, & proportiones tam recte, callere praesumat, ac si socios, vel magistros
habuisset Deos illos fictitios, siue *Diosscum*, siue *Vulcanum*, siue quemuis aliū,
quos *Plato* in *Phaedro* suo mixtionis officium sortitos fuisse, iam olim comme
morauit. Non est autem de nihilo profus hoc argumentum, quod primo lo
co potestatur & fortasse *Matthiolo* imponere potuit, cum videret, torporem,
horrorem, tremorem, sermōis & mentis praepeditiōem, & quandam corporis
exolutionem, a *Salamandra* induci, quae omnia à frigore originem trahere
vero haud ab simile erat. Nam & idem *Dioscorides* capite de *Cisura*, refert hanc
consimilia accidentia inferre, loculis nempe caliginem offundere, mentem tur
bare, artus extremos gelidos reddere, & convulsionem demum concitare. Est
autem omnium consensu Medicorum, *Cisura* frigidissima. *Plinius* lib. 29. cap.
4. Inter omnia venena memorat *Salamandram*, loculus maximum esse, quod non
singulas, vt alia venena faciunt, personas, sed populos etiam improvidos neca
re possit. Nam si arbori intraspit, aut omnia poma inficit veneno, & eos qui edunt,
neque frigida sibi vult *Aconitum* distans. Et paulo tamen inferius haec habet. Sextum
autem venenum accendi, catharides (Salamandra) si de arboribus intraspit, & pedibus
& capite in melle seruentur. Hic quis non contradictoria latini emergere ad
uerfit? Quomodo enim *Plinius*, si *Seatio* modo credidit, Venenum accendi, &
frigida vi enecari hominem, ab vno eodem animali affirmare ausus fuit? At
que vt verum fatear, haec vltima *Plinius* verba, videntur mihi *Dioscoridi* illa cor
roborare, quando *Salamandra* venenis *catharidum* antidota opponit. Nam &
ipla *catharides* Venenum quoque non vrinam solummodo promouent. Lepi
dam hic historiam narrabo. Noui puerum quendam nobilem, qui praepre
rem olim suam, nimis sibi forsitan durum & seuerum, veneno tollere constitu
erat: cumq. hoc effectui dari posse, per ipsas *catharides* existimaret, emptic
harum aliquot à pharmacopola, & in puluerem tritis, duas tres, in catharū
siue lagenulam, in qua praepreporum suum asseruabat, immisit, & quod in
votis habebat, sibi successurum certo sperabat. Sed cum hic neque prima, ne
que secunda, neque tertia die moreretur, ab incepto puer desistit. Interea vir
ille bonus, tentigine maxima vexatus, & Venere astuans, nec vnde hoc proue
niret, diuinare valens, remedia etiam spiritualia, vt probis moribus erat, ab il
lis, quibus in confelione conscientiam suam credere solebat, postulare coactus
fuit. Res haec multo post tempore manifesta euasit. Et ne quis hic *Plinio* se
fore auxilio existimans dicere possit, venenum quo *Salamandra*, siue aquam
siue poma conspueat, frigidum esse, cum carnes tamen animalis calidae vene
rem sollicitare queant (heterogeneas enim eiusmodi partes frigiditas inquam &
calidas, in quouis fere mixto Medici facile vt statuant, ita quibusuis obiectio
nibus per has facillime respondent), no inquam, sic quis tueri *Plinium* putet,
ipsemet *Dioscorides* reperitur, qui supradicta symptomata, non à ipso solum
anim.

animalis, sed ab ipsamet hausta Salamandra superuenire posse, clarissime scri
psit. Et *Matthiolus* ibidem: Non solum, inquit, veneno inficit & necem affert, Sa
lamandra sicca & in puluerem pota, vel clam tibi admista, sed & morsu viperarum
modo, ceterorumq. serpentum venenum eiuculantium.
Est & aliud quod non leuem hic *Plinio* contouersam facit, quod hic *Sala
mandra* venenum frigida facultatis, cum *Aconiti* tamen veneno comparauerit.
At *Aconitum* nemo vnquam mortalium, quod equidem sciam, inter frigida
venena enumerauit, si modo haec quoque in rerum natura reperiantur. *Gale
nus* expressissimis verbis lib. 6. de *Simplicium medicamentis facultatibus*. *Aconitum*
ait, septica & deleteria facultatis est. Septica autem apud eundem 5. lib. cap. 5.
non frigida, sed calida admodum sunt. Quare ibidem *Aconitum* cum sequen
tibus calidissimis enumerat his ipsis verbis. Verum nouisse expediat, ea medica
mina que septica & septica nuncupantur, vt sunt auripigmentum (apud Græcos
Sandaraca, Chrysolita, Dryopeeris, Pityocampe, Aconitum, omnia eliquare, vult
colligare, ac potissimum carnem tenellam, idq. absque dolore. Ego equidem rep
reram iam id, quo ab hac manifesta quasi contradictione magnum hunc scri
ptorem *Plinium* vindicarem, si dicerem, ipsum inter velocitatem, & violen
tiam, qua tam *Aconitum* quam *Salamandra* energiam suam exerunt, instituis
se comparationem potius, quam ad frigidam vtriusque qualitatem respexisse.
Est autem hic *Plinius* locus minimè obfcurus, lib. 27. cap. 2. Sed antiquorum ai
turam diligentiamq. qua possit satis venerari? Cum constet omnium venenorum acy
simum esse aconitum. Et alio loco, inter venenata omnia Salamandra, scilicet maxi
mum predicauerat. Atqui *Ludouicus Dominichi* non permittit, vt *Plinium* ex
cusem, qui hunc ex Latino in Italicum idioma transtulit, & verba ipsius ita in
terpretatur, vt velit *Plinium* innuere planè voluisse, *Aconitum* & *Salamandram*,
inter se conuenire in vni veneni frigida. Hæc enim ipsius sunt Italica verba,
quando ait, Salamandram concidentem in arborem, veneno frigido (in quo
Aconito similis sit) poma corrumpere. *Perciabo*, inquit, se ella monza su vn albe
ro, lo corrompe tutto di veneno, & con la sua fredda forza, la quale non è punto diffe
rente dall'aconito, occide tutti quelli, che ne mangiono.
Siquis aliam *Plinio* medelam adhibere velit, ac possit, id vt faciat per me li
cebit. Ego vt hoc semel hinc dicam, non maledicendi studio adactus, veterum
subinde errores detego. Pesticidum enim maledicum odi, & *Quintiliano* adhæreo
dicenti: Maledicum à malefico non distat, nisi occasione. Cuius & hoc prudentis
simum monitum magnifacio: Nos multas ad descendum commoditates habemus
pre antiquis. Illis enim inuenienda fuerunt, nobis cognoscenda. Tot nos praeprepori
bus, tot exemplis instruxit antiquitas, vt possit videri, nulla sorte nascendi etas felici
or, quam nostra, cui docenda priores elaborauerunt. A quo tamen & hoc subinde
nobis inculcari aduerto, & verissimum reperio, quod supra me quoque me
nuisse memini, sed non satis dicitur quod bene dicitur, quare denuo repeto. Ne
que id statim legenti persuasum sit, ait, omnia que magni auctores dixerint, vtrique esse
perfecta. Nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum
suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur.
Quod si hoc Classicis etiam auctoribus vluenire solet, quid de me, de te, mi
lector

multis sibi
videtur
salamandra
sibi con
sistit quod

Plinius co
tradidit
sibi viderur
qui Salam
andram eiu
dem co
a conito
qualitatis
facit
salamandra

Aconitum
calidissimū
est, & lepe
ticum

Quomodo
Plinius de
fendit pos
set.

Hoc tamen
ipsum in re
pre non
concedit

Author nō
studio ma
ledicendi
aliquando
veneribus
resistit.

Loca pul
cherrima
ex *Quinti
liano* quid
de antiquis
sit statuen
dum.